

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No1
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 43 sahifa.
2026-yil yanvar*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z. Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanov Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKSPORT VA IMPORT OPERATSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH: TAHLIL VA AUDIT	10
Urinboyev Bexruz Zoir o'g'li, Misirov Asliddin Mamasobirovich	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALARNING ROLI	15
Jabborov Muhammad Sanjarovich, Djurayeva Dilnoza Davron qizi, Song Jichung	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH OMILLARI VA MAKROIQTISODIY TA'SIRI.....	21
Xoliqulova Ra'no Sherali qizi, Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich	
КУЛЬТУРНЫЙ ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА	25
Ахтамов Огабек Улугбек угли, Фахритдинов Амриддин Фазлитдинович, Саидмуродов Жонибек Жахонгирович, Саттарова Зухра Илхомовна	
DAVLATNING YASHIL INVESTITSİYALAR ORQALI IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISH SIYOSATI.....	31
Sharipboyev Hasanboy Marks o'g'li, Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI O'SISHIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING STRATEGIK O'RNI: PREZIDENT MUROJAATNOMASI ASOSIDA ILMIY TAHLIL	35
Ma'rupov Zahiriddin Feruzovich, Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDAGI BIZNES-SUBYEKTLARINI BAHOLASH: ESG MEZONLARI ASOSIDA BARQARORLIK INDEKSINI ISHLAB CHIQISH VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	39
Po'latov Orzubek Fazliddin o'g'li, Haqnazarova Yulduz Juraqulovna	

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDAGI BIZNES- SUBYEKTLARINI BAHOLASH: ESG MEZONLARI ASOSIDA BARQARORLIK INDEKSINI ISHLAB CHIQISH VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI

Po'latov Orzubek Fazliddin o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Ilmiy rahbar:

Haqnazarova Yulduz Juraqulovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

"Investitsiya va innovatsiyalar" kafedrasasi assistenti

Email: Khaknazarovayulduz12091993@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola yashil iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes-subyektlarning barqarorligini baholash masalalarini o'rganadi. Asosiy e'tibor ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari asosida barqarorlik indeksini ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatining ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatdan samaradorligini baholash imkonini beradi. Ishda barqarorlikni o'lchash mezonlari va indeksni hisoblash usullari tizimli tarzda taqdim etilgan, shuningdek, korxonalarning ESG ko'rsatkichlarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar berilgan. Maqola natijalari amaliy va strategik qarorlar qabul qilishda, shuningdek, yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish siyosatini shakllantirishda foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes-subyektlar, ESG mezonlari, barqarorlik indeksi, korporativ barqarorlik, O'zbekiston amaliyoti.

Abstract: This article examines the assessment of business entities in the service sector under the conditions of a green economy. The main focus is on developing a sustainability index based on ESG (Environmental, Social, Governance) criteria. The results allow evaluating the ecological, social, and governance performance of service sector enterprises in Uzbekistan. The study presents systematic criteria and methods for calculating the sustainability index, as well as recommendations for improving ESG performance. The findings can be useful for practical and strategic decision-making, as well as for shaping green economy policies and sustainable development strategies.

Key words: green economy, service businesses, ESG criteria, sustainability index, corporate sustainability, Uzbek practice.

Аннотация: В данной статье рассматривается оценка хозяйствующих субъектов сектора услуг в условиях зеленой экономики. Основное внимание уделяется разработке индекса устойчивости на основе критериев ESG (экологические, социальные, управленческие). Результаты позволяют оценить экологическую, социальную и управленческую эффективность предприятий сектора услуг в Узбекистане. В исследовании представлены систематические критерии и методы расчета индекса устойчивости, а также рекомендации по улучшению показателей ESG. Полученные результаты могут быть полезны для принятия практических и стратегических решений, а также для формирования политики зеленой экономики и стратегий устойчивого развития.

Ключевые слова: зеленая экономика, предприятия сферы услуг, критерии ESG, индекс устойчивости, корпоративная устойчивость, узбекская практика.

KIRISH

So'nggi yillarda global iqtisodiyotda yashil rivojlanish va ekologik barqarorlik masalalari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi energiya samaradorligi, tabiiy resurslarni tejash, ekologik toza texnologiyalarni joriy etish hamda ijtimoiy mas'uliyatni oshirishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi biznes-subyektlar ham ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlariga muvofiq o'z faoliyatini optimallashtirishga intilmoqda.

Hozirgi vaqtda O'zbekiston iqtisodiyoti raqamli va yashil transformatsiya jarayonlarini bosqichma-bosqich amalga oshirmoqda. Xizmat ko'rsatish sektori mamlakatning iqtisodiy o'sishida muhim rol o'ynaydi, chunki u aholining turmush darajasini oshirish, ish o'rinlari yaratish va ichki bozor talabini qondirishga xizmat qiladi. Shu sababli, ushbu sohada faoliyat yurituvchi korxonalar barqarorligini baholash va ESG mezonlarini qo'llash ahamiyati ortib bormoqda.

Maqolaning asosiy maqsadi — xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes-subyektlarni ESG mezonlari asosida baholab, barqarorlik indeksini ishlab chiqish va O'zbekiston sharoitida amaliy tadqiqot natijalarini taqdim etishdan iborat. Tadqiqot natijalari korxonalarga o'z faoliyatini ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatdan takomillashtirishda yordam berishi, shuningdek, yashil iqtisodiyot siyosatini shakllantirish va barqaror rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda ilmiy asos yaratishi kutilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot va ESG mezonlari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar so'nggi o'n yillikda jahon miqyosida faol rivojlanmoqda. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, korxonalarning barqarorligi ularning moliyaviy natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlaydi (Eccles, Ioannou & Serafeim, 2014; Friede, Busch & Bassen, 2015). ESG mezonlari — ekologik (E), ijtimoiy (S) va boshqaruv (G) ko'rsatkichlari — korxonalarning barqarorligini o'lchashda xalqaro amaliyotda asosiy indikator sifatida qabul qilingan.

Ekologik mezonlar korxonalarning tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi, chiqindilarni kamaytirish va uglerod izini kamaytirish kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy mezonlar xodimlar huquqlarining himoyasi, ish joyidagi xavfsizlik va jamiyatga ta'sirni baholaydi. Boshqaruv mezonlari esa kompaniya ichidagi boshqaruv tizimi, shaffoflik va etika qoidalariga rioya qilishni o'lchaydi (Kotsantonis, Pinney & Serafeim, 2016).

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyot va ESG amaliyotlarini tadqiq qilgan olimlar soni cheklangan. Biroq, so'nggi yillarda davlat tomonidan qabul qilingan "Yashil iqtisodiyot" dasturi va korporativ barqarorlikni rag'batlantiruvchi qonunchilik korxonalarni ESG prinsiplari asosida faoliyat yuritishga undamoqda (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilgi Farmoni). Shu bilan birga, xizmat ko'rsatish sektori — turizm, transport, moliya va chakana savdo kabi sohalar — ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish uchun katta imkoniyatga ega.

Ilmiy adabiyotlarda barqarorlik indeksini ishlab chiqish metodologiyasi keng qo'llaniladi. Masalan, GRI (Global Reporting Initiative) va SASB (Sustainability Accounting Standards Board) standartlari korxonalarning ESG faoliyatini baholashda qo'llaniladigan asosiy vositalar hisoblanadi. Shuningdek, akademik tadqiqotlar ESG ko'rsatkichlarini moliyaviy natijalar bilan bog'lash va indeks yaratish orqali kompaniya samaradorligini aniqlash imkoniyatini ko'rsatadi (Clark, Feiner & Viehs, 2015).

Shuni ta'kidlash lozimki, O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar uchun ESG asosida barqarorlik indeksini ishlab chiqish va uni amaliy qo'llash borasida ilmiy tadqiqotlar juda cheklangan. Shu sababli, mazkur maqola ESG mezonlari asosida xizmat ko'rsatish biznes-subyektlarini baholash va O'zbekiston sharoitida barqarorlik indeksini yaratish bo'yicha ilmiy va amaliy hissa qo'shadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes-subyektlarni ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari asosida baholab, barqarorlik indeksini ishlab chiqish va O'zbekiston sharoitida amaliy tadqiqot natijalarini taqdim etishdan iborat. Tadqiqotda O'zbekistonning turizm, transport, moliya va chakana savdo sohalaridagi korxonalari asosiy obyekt sifatida tanlandi. ESG ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumotlar korxonalarning yillik hisobotlari, ichki monitoring tizimlari va ommaviy axborot manbalaridan yig'ildi, shuningdek, korxona rahbarlari va mutaxassislari bilan so'rovnoma ham o'tkazildi. Har bir ESG komponenti uchun indikatorlar ishlab chiqildi: ekologik ko'rsatkichlar (resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligi, uglerod izi), ijtimoiy ko'rsatkichlar (xodimlar huquqlari va xavfsizligi, ijtimoiy loyihalar, mijozlar va jamiyat bilan o'zaro munosabatlar) hamda boshqaruv ko'rsatkichlari (kompaniya boshqaruvi, shaffoflik, etika va ichki nazorat tizimi). Tadqiqot natijalariga asoslanib, korxonalarning ESG ko'rsatkichlarini yaxshilash va barqarorlik indeksini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu tarzda ishlab chiqilgan metodologiya xizmat ko'rsatish biznes-subyektlarining ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatdan barqarorligini

tizimli baholash imkonini beradi hamda O'zbekiston sharoitida ESG asosida barqarorlik indeksini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy va amaliy yo'lni ochadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida O'zbekistonning xizmat ko'rsatish sohasidagi 30 dan ortiq korxonasi ESG mezonlari asosida baholandi. Ma'lumotlar yig'ilishida ekologik ko'rsatkichlar, xodimlar va jamiyat bilan bog'liq ijtimoiy faoliyat hamda korxona boshqaruvi tizimi tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ekologik komponent bo'yicha korxonalarning o'rtacha balli 3,7 ni tashkil etib, ularning resurslardan samarali foydalanishi va chiqindilarni kamaytirish bo'yicha yetarli darajada ish olib borayotganligini ko'rsatadi. Ijtimoiy ko'rsatkichlar o'rtacha 4,1 ballni tashkil etib, xodimlarning huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy loyihalarga e'tibor yetarli ekanligini bildiradi. Boshqaruv komponenti esa 3,5 ball bilan o'rtacha ko'rsatkichni namoyon etdi, bu esa shaffoflik va ichki nazorat tizimlarini yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Barqarorlik indeksi hisob-kitobi orqali korxonalarning umumiy ESG samaradorligi aniqlanib, indeks qiymatlarining 3,6 dan 4,0 gacha o'zgarishi kuzatildi. Yuqori ball to'plagan korxonalar turizm va moliya sohasidagi yirik subyektlar bo'lib, ular ekologik barqarorlikni oshirish hamda xodimlar salomatligi va mijozlar bilan munosabatlarga katta e'tibor qaratgan. Kamroq ball to'plagan korxonalar esa kichik va o'rta biznes segmentida joylashgan bo'lib, ularning boshqaruv tizimlarida shaffoflik va ESG monitoring tizimlarini kuchaytirish zarurati aniqlangan.

Korrelyatsion tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlar o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud ($r = 0,62$), ya'ni ekologik barqarorlikni oshiruvchi choralar xodimlar va jamiyat bilan munosabatlarni ham yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, boshqaruv komponenti va umumiy barqarorlik indeksi o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik ($r = 0,74$) kuzatildi, bu esa korxona boshqaruvini takomillashtirish ESG natijalarini yaxshilashga bevosita ta'sir ko'rsatishini bildiradi.

Tahlil natijalari O'zbekiston sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarning ESG mezonlari bo'yicha barqarorligini oshirish uchun bir nechta tavsiyalarni taqdim etadi: birinchidan, kichik va o'rta korxonalar ekologik strategiyalarni joriy qilishi va chiqindilarni kamaytirish choralarini kuchaytirishi lozim; ikkinchidan, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish uchun xodimlar salomatligi, xavfsizlik va jamiyat loyihalariga e'tibor qaratish muhim; uchinchidan, boshqaruv tizimlarini shaffoflashtirish va ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish ESG indeksini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, barqarorlik indeksi yuqori bo'lgan korxonalar moliyaviy natijalar va mijozlar qoniqishi bo'yicha ham yaxshiroq ko'rsatkichlarga ega. Bu esa ESG faoliyatini rivojlantirish biznesning strategik manfaatlariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, O'zbekiston sharoitida xizmat ko'rsatish sektori uchun ESG asosida barqarorlik indeksini joriy etish korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish va yashil iqtisodiyot siyosatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes-subyektlarning ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari asosida barqarorligini baholash va O'zbekiston sharoitida barqarorlik indeksini ishlab chiqish imkoniyatlarini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xizmat ko'rsatish sektori korxonalari ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatdan sezilarli darajada farq qiladi. Yuqori barqarorlik indeksiga ega korxonalar ekologik samaradorlikni oshirish, xodimlar va mijozlar bilan munosabatlarni rivojlantirish hamda shaffof boshqaruv tizimini joriy etish bo'yicha yetakchi hisoblanadi. Kichik va o'rta korxonalar esa boshqaruv tizimini va ekologik strategiyalarni takomillashtirishga ehtiyoj sezadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ESG mezonlari asosida barqarorlik indeksini ishlab chiqish xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalarning faoliyatini tizimli baholash, strategik qarorlar qabul qilish va raqobatbardoshlikni oshirishda samarali vosita bo'lishi mumkin. Shuningdek, indeksning yuqori qiymatlari moliyaviy natijalar va mijozlar qoniqishi bilan ham bog'liqligini ko'rsatdi, bu esa ESG faoliyatini rivojlantirishning iqtisodiy foydasini tasdiqlaydi.

Shu asosda quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

birinchidan, xizmat ko'rsatish korxonalari ekologik strategiyalarni joriy qilishi, energiya va resurslardan samarali foydalanish choralarini kuchaytirishi zarur;

ikkinchidan, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish maqsadida xodimlarning salomatligi, xavfsizligi va jamiyat bilan ijobiy aloqalarni rivojlantirish lozim;

uchinchidan, boshqaruv tizimlarini shaffoflashtirish va ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish ESG ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, ESG mezonlari asosida barqarorlik indeksini joriy etish O'zbekiston sharoitida xizmat ko'rsatish sohasida korxonalarning ekologik, ijtimoiy va boshqaruv samaradorligini oshirish, yashil iqtisodiyot

siyosatini qo'llab-quvvatlash hamda uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlash imkonini beradi. Tadqiqot natijalari ilmiy va amaliy jihatdan korxonalarning ESG faoliyatini rivojlantirish, strategik qarorlar qabul qilish va yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida asosiy yo'nalishlarni belgilashda foydali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). *The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance*. Harvard Business School.
2. Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233.
3. Clark, G. L., Feiner, A., & Viehs, M. (2015). *From the stockholder to the stakeholder: How sustainability can drive financial outperformance*. University of Oxford.
4. Kotsantonis, S., Pinney, C., & Serafeim, G. (2016). ESG Integration in Investment Management: Myths and Realities. *Journal of Applied Corporate Finance*, 28(2), 10–16.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2019). *Yashil iqtisodiyot dasturini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida*. Tashkent, O'zbekiston.
6. Abdullayeva, N., & Tursunov, R. (2022). ESG mezonlari asosida korporativ barqarorlikni baholash: O'zbekiston amaliyoti. *Moliyaviy va Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnal*, 1(3), 45–56.
7. Karimov, S., & Yusupova, D. (2023). Xizmat ko'rsatish sohasida yashil iqtisodiyot prinsiplari va korporativ barqarorlik. *Iqtisodiyot va Boshqaruv*, 7(2), 67–78.
8. Rashidov, A., & Matkarimova, F. (2024). ESG ko'rsatkichlari va barqarorlik indeksini ishlab chiqish metodologiyasi. *O'zbekiston Biznes Tadqiqotlari*, 2(1), 12–25.
9. Mirzaev, O. (2024). Xizmat ko'rsatish korxonalarining ekologik va ijtimoiy mas'uliyatini baholash. *O'zbekiston Iqtisodiy Sharhlari*, 9(4), 33–47.
10. Tursunov, R., & Islomov, J. (2025). O'zbekiston sharoitida ESG asosida barqarorlik indeksini joriy etish: amaliy tadqiqot. *Moliyaviy Innovatsiyalar Jurnal*, 3(1), 5–19.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

1-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
